

Н.В. Журавська

“ЧОЛОВІК ІЗ РУБ-АЛЬ-ХАЛІ” – ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ОМАНСЬКОГО ПОЕТА СЕЙФА АР-РАХБІ

Аналіз творчої особистості сучасного арабського поета не є простим завданням. Попри вдавану “легкість” та відкритість форми, яка прийшла на зміну традиційному арабському віршу, розуміння цієї поезії потребує “проникнення” в історію арабомовного регіону і безпосереднього знайомства з реаліями сьогодення. Події останніх десятиліть сколихнули життя арабів, а їхня література під впливом цих потрясінь породила строкатість тем та розмаїтість форм. Не стало тем “нетрадиційних” та “заборонених”. Інша справа, де осіли автори, що їх порушують, – на батьківщині чи в еміграції.

Нова арабська поезія вже не має нормативних засад. З одного боку, частина поетів у більшій чи меншій мірі дотримуються традиційної форми поезії, інші ж звертаються до традиційних тем, “одягаючи” їх у нову поетичну форму, що варіюється від структурованості, впорядкованості до уривчастості і фрагментарності. До останніх належить оманський поет Сейф Ар-Рахбі, про творчість якого йтиметься далі.

Актуальність цієї роботи зумовлена перспективами розширення спектра досліджень літератури країн Перської затоки.

Новизна дослідження полягає в тому, що воно є першим в Україні висвітленням творчого доробку Сейфа Ар-Рахбі, в якому здійснено аналіз основних тенденцій творчості та подано перші переклади окремих робіт Сейфа Ар-Рахбі українською мовою. Результати цього дослідження в перспективі можуть стати практичним матеріалом для вивчення сучасної арабської поезії.

Мета нашої роботи:

- охарактеризувати основні тенденції, проаналізувати проблематику творів Сейфа Ар-Рахбі, систему образів та символів;
- подати біографію їхнього автора, акцентуючи увагу на фактах, що справили вплив на становлення Сейфа Ар-Рахбі як літературного і громадського діяча;
- підготувати практичний матеріал для подальшого дослідження цієї теми, в тому

числі переклад творів Сейфа Ар-Рахбі (вибірково) українською мовою.

Творчість Сейфа Ар-Рахбі є непересічним явищем новітньої арабської літератури. Його доробок складається з поезії, прозових нарисів, літературно-критичних статей. Твори Ар-Рахбі є синтезом оригінального стилю письменника, традицій класичної арабської літератури та європейського модернізму. Ми не наважимося говорити про “постмодерністичність” Сейфа Ар-Рахбі з кількох причин.

По-перше, через невизначеність самого терміна “постмодернізм”, який ми вважаємо лише “робочою версією” назви сучасної епохи. По-друге, Сейф Ар-Рахбі не грається з читачем та не хизується “вимушеною” та навмисною роз’єднаністю текстів, як це роблять ті, хто називає себе “постмодерністами”. По-третє, Сейф Ар-Рахбі, будучи автором сучасним, не відмовляється від традицій. Відкидаючи традиційну форму, він не “бунтує” проти неї, а навпаки, в його ліриці звучить ностальгія за тим, що вона “віджила своє”. Ця тенденція є найбільш характерною для модерністичних авторів – не зневажати авторитетів, а брати від них найкраще, водночас шкодуючи, що звичний стан речей відійшов у минуле. З огляду на сказане вище ми наразі не називатимемо Сейфа Ар-Рахбі постмодерністичним поетом.

Літературна та громадська діяльність Сейфа Ар-Рахбі є яскравим відображенням культурно-історичних процесів, що відбуваються на зламі тисячоліть у країнах Перської затоки та у світі загалом. У центрі уваги поета перебуває людина як істота різнопланова – це активний діяч, що змінює хід історії, реформатор і разом з тим носій найкращих традицій свого народу, частина природи, член родини, творець свого щастя.

Джерелами творчості Сейфа Ар-Рахбі є літературна та історична спадщина арабів, література східної античності, європейська поезія та драматургія XIX–XX ст. Його

творчість є синтезом елементів традиційного та нового, з одного боку, східного й західного – з другого.

Світогляд автора не обмежується середовищем рідного Оману, навпаки, його погляди часто розходяться з доктриною традиціоналістів. Варто зазначити, що в арабомовному регіоні ліберальні погляди Сейфа Ар-Рахбі не всюди дістали позитивну оцінку. Як наслідок більшість його творів були видані в Західній Європі та Лівані. Але беззаперечний авторитет Ар-Рахбі як талановитого журналіста визнали навіть його опоненти. Підтвердженням цього є популярність оманського літературознавчого журналу “Нізуа”, головним редактором якого є Сейф Ар-Рахбі. Це видання стало одним із небагатьох у регіоні осередків літературо- та культурознавчих студій. На сторінках журналу друкуються твори арабських та західноєвропейських (із перекладом арабською мовою) авторів та критичні статті.

Книги Ар-Рахбі видавалися у країнах арабомовного регіону та в Західній Європі, зокрема у Німеччині та Великобританії. Його твори перекладалися англійською, німецькою, нідерландською, французькою, польською та ін. мовами.

На пострадянському просторі твори Сейфа Ар-Рахбі не були досліджені і не перекладалися. На теренах Східної та Центральної Європи єдине дослідження його творчості було здійснене арабістами Ягеллонського університету у Кракові.

Говорячи про тексти літературних творів, прийнято розглядати їх на двох рівнях – власне тексту і контексту, під яким ми розуміємо всі позамовні чинники (факти із життя автора, історично-культурна зумовленість тексту, символіка тощо).

Провести чітку межу між рівнем текстуальним і контекстуальним дуже складно (а подекуди навіть неможливо). Наразі ми не ставимо такого завдання. Спробуємо натомість розглянути творчість поета, керуючись запропонованою нами системою.

Виділимо у цій системі дві площини. Перша – взаємодія імпліцитного та експліцитного у тексті. Йдеться про те, що ми називатимемо текстом і контекстом. Межею, що розділяє ці поняття, будемо вважати такі аргументи: контекст починається там, де - виникають сумніви щодо змісту певної одиниці тексту, з'являється два або більше варіантів прочитання цього фрагменту тексту;

- коли для розуміння авторської думки стає необхідно прокоментувати незрозумілі моменти, особливо якщо йдеться про місцеві (регіональні) реалії або ж епізоди біографії автора, розуміння яких полегшить сприйняття всього тексту;

- дво/багатозначність закладена у текст самим автором, і з цього приводу не виникає сумнівів. У такому випадку необхідно подати коментар щодо іншого, “зашифрованого” змісту тексту.

При цьому жоден із двох рівнів не є ані “вищим”, ані важливішим за інший. У деяких творах вони можуть майже повністю збігатися, в інших – існувати паралельно.

Поезія Сейфа Ар-Рахбі сприймається як на смислового, так і на асоціативному рівнях. Частина його творів можна розуміти буквально і водночас зчитувати підтекст.

Другу площину можна зобразити у вигляді трикутника, вершинами якого є такі поняття: особистісне – регіонально-історичне – загальнолюдське. Особистісне – це постать самого автора, який поєднує у собі, а отже і в своїй творчості, загальнолюдське та регіонально-історичне. Особистісне включає також суб'єктивну оцінку автора та втілюється в його ідіостилі.

У нашому дослідженні ми відмовилися від використання терміна “ліричний герой”, оскільки не бачимо жодних підстав розділяти постать самого поета та його думки, висловлені у віршах. Поняття “ліричного героя” передбачає наявність оповідача. За допомогою останнього поет висловлює свої думки й переживання опосередковано, ніби вони належать не йому особисто, а оповідачеві. Навіть якщо виходити з такого визначення “ліричного героя”, все одно є підстави стверджувати, що в постаті “оповідача” втілюється авторське “я”.

Розглядаючи поезію Сейфа Ар-Рахбі, про постать “ліричного героя” взагалі не випадає говорити. Поет не використовує фігуру оповідача, що якимось чином відсторонена від нього самого. Його поезія підкреслено особистісна, неопосередковано авторська. Головним героєм його віршів є він сам. Його постать є тим простором, в якому поєднуються об'єктивне та суб'єктивне у поезії.

Під “загальнолюдським” ми розуміємо “вічні теми”, цінності та ідеали, зрозумілі людині незалежно від її культурно-національної приналежності.

“Регіонально-історичне” – це сукупність так званих “місцевих реалій”, поняття, що

функціонують лише (або здебільшого) в межах конкретного культурно-історичного регіону. Їх розуміння може викликати труднощі у читача, що не належить до спільноти, звідки походить автор (або про яку він розповідає у творі).

Творчість Сейфа Ар-Рахбі ми розглядатимемо за описаною вище схемою. На нашу думку, запропонований підхід допоможе скласти цілісний творчий портрет поета. Однак щоб перейти безпосередньо до поезії Ар-Рахбі, зупинимось детальніше на його біографії. Факти життя автора допомагають простежити становлення його особистості. Спробуємо подати біографію Сейфа Ар-Рахбі, ілюструючи факти висловлюваннями самого поета.

Сейф Ар-Рахбі – сучасний оманський прозаїк, поет, публіцист – народився в 1956 році в селі Сурур, Султанат Оман. Місце, де народився і “вперше відкрив очі” (“أول ما فتحت” “عيني على المكان”), було, за словами самого поета, “місцем незвичайним... немов легенда про безкрайні галактики гір, де з іншого боку лежить море і пустеля... Воно ніби велетенське дзеркало, в якому жива істота здається незмірно маленькою, але усміхненою”).

ليس مكانا عاديا... كان رواية أسطورية بمجرات من الجبال لا حد لها، و من جهة الأخرى البحر و الصحراء... كان بمثابة المرأة الضخمة التي يبدو الكائن أمامها ضئلا و هشاً.

Родина Сейфа Ар-Рахбі проживала у релігійному і досить консервативному середовищі, в якому ще панували племінні відносини, що вплинуло на взаємини всередині родини. Останнє, вочевидь, змусило майбутнього письменника шукати нових джерел науки, розширювати власний світогляд, щоб звільнитися хоча б морально від закостенілих звичаїв його середовища.

“Місцеве середовище та суспільство, що дозволяли фантазії летіти далеко звідти, сформували мій перший свідомий погляд на речі та світ... коли ти спрямовуєш погляд до гір, пустелі та моря, все здається нескінченним в абсолюті, у рівновазі речей в суспільному середовищі, яке також є замкненим у собі”.

هذه البيئة المكاتبية و الاجتماعية التي يمكن للخيال أن يذهب تجاهها حدا بعيدا هي التي كونت الوعي الأول بالأشياء و العالم... حين تطلق النظر نحو الجبال و الصحراء و البحر تبدو الأشياء لا نهائية في المطلق بالتوازي البيئة الاجتماعية التي هي أيضا مغلقة على نفسها... [محمد 2008, 3]

Найяскравішим спогадом дитинства Сейфа Ар-Рахбі була його перша зустріч із морем. Останнє завжди асоціювалося з чи-

мось безмежним, воно не знає кордонів, а отже, і неволі.

“Інший горизонт і споглядання кораблів, екіпажів та мандрівників розбудило в мені мрії про подорожі та свободу”.

“الأفق الأخر و رؤية البواخر و المراكب و المسافرين تحفز أحلام الرحيل و الانعتاق.”

[alrahbi.info/pages/chat_5.html/ 2008]

Початкову освіту Сейф Ар-Рахбі отримав у сільській школі, яку “відвідувала невелика група синів нашого села” (“مجموعة قليلة من أبناء القرية”), та домашній бібліотеці, яку старанно збирав його батько.

“В нашому домі була бібліотека в класичному розумінні цього слова. Вміст її становили книги з філології, мови та літератури. Це традиція класичної оманської культури... в різних регіонах Оману, в містах і селах”.

“كانت في البيت المكتبة بمفهوم الكلاسيكي للكلمة، كانت تحوي كتباً فقهية و لغوية و أدبية و هذا تقليد موجود في الثقافة العمانية الكلاسيكية... في الأماكن العمانية المختلفة، مدنا و قرى.”

[alrahbi.info/pages/chat_5.html/ 2008]

“В рамках середовища, для якого знання не були чужими, почалась моя перша освіта між філософією, релігією та філологічними науками”.

“في إطار تلك البيئة التي لم تكن المعرفة غائبا عنها بدأت قراءتي لأولى بين الفقه و الدين و علوم اللغة و الأدب.”

Саме філологія зацікавила Сейфа Ар-Рахбі, і вже в юному віці він міг похвалитися глибокими знаннями арабської мови та літератури. Класична арабська література, яку Сейф Ар-Рахбі почав опановувати в дитинстві, справила найбільший вплив на його творчість, хоча форма останньої загалом досить далека від класичних зразків. У класиків поет запозичив символіку і деякі теми лірики.

Після переїзду родини до столиці Оману – Маскату – Сейф Ар-Рахбі продовжив вивчати названі вище традиційні науки в університеті “Аль-Хур”. Водночас він там вступив до школи “Саїдія”, щоб здобути “некласичну” освіту. В університеті Сейф Ар-Рахбі, як і його колеги по навчанню, зробив перші кроки в поезії. Спочатку це були вірші “на задану викладачем тематику”, щось на зразок: “Написання віршів, їхнє обговорення та поетичні змагання” (“كتابة الشعر و ممارسة النقاش و السجال حوله”). [alrahbi.info/pages/chat_5.html/ 2008]

“Це була римована поезія, яка домінує в оманській класичній літературі. Касида ж є запитанням на релігійну, мовну чи літературну тематику”.

"شعرا مقفى و موزونا بالضرورة و يأتي في أحيان كثيرة على الشكل السائد في الشعر العماني التقليدي. كانت القصيدة عبارة عن سؤال يتضمن قضية دينية أو لغوية أو أدبية."

У цей період життя молодого поета "Повіяв вітер змін та оновлення традиційного оманського середовища, що знайшло відбиток у наших дискусіях про політику, літературу і життя".

"بدأت رياح التحديث و المغايرة و الاختلاف عن جو الثوابت المتوارث في البيئة العمانية يأخذ مجراه في نقاشاتنا و كلامنا في السياسة و الأدب و الحياة." [2008, 3] حسام الدين محمد

Своє навчання Сейф Ар-Рахбі продовжив у Каїрі. Там він здобув фундаментальну освіту з арабської філології.

Перша зустріч Сейфа Ар-Рахбі з єгипетською столицею відбулася, коли йому виповнилося 14 років. Попри те що Єгипет і Оман належать до одного культурного середовища, цей візит докорінно змінив уявлення про дійсність хлопця з оманського села і змусив замислитися над проблемами арабського світу загалом. Тоді він уперше опинився у вирі життя, що зазнавало бурхливих змін – культурних, політичних та соціальних.

"Каїр не був для нас зовсім чужим, він асоціювався у нас із його політичними (Джамаль Абд-ан-Наср) та літературними символами".

"القاهرة لم تكن غريبة علينا بدرجة كبيرة فقد كانت موجودة في وعينا بروموزها السياسية (جمال عبد الناصر) و كذلك لأدبية و الفكرية." [2008, 3] حسام الدين محمد

І хоча столиця Єгипту як така не була чимось принципово новим в очах юного оманця, саме Каїр став для нього "першим кроком до нових горизонтів, про які я мріяв... до звільнення тілесного і духовного".

"أول خطوة باتجاه أفق آخر كنت أحلم به... باتجاه التحرير الجسدي والذهني."

[2008, 4] حسام الدين محمد

Наприкінці 70-х років Сейф Ар-Рахбі оселився в сирійській столиці Дамаску, де побачила світ його перша збірка "Чайка божевільня" ("تورسة الجنون"). Саме у Сирії починається становлення Сейфа Ар-Рахбі як літератора.

Після того поет жив у Софії, Лондоні та інших містах. Він багато часу проводить у дорозі. До цього зобов'язує літературна та журналістська діяльність, зокрема робота в редакції журналу "Нізуа" ("النزوى"), котрий щомісяця видається у Маскаті, столиці Оману.

Частина свого життя поет провів у країнах Заходу. Деякі міста Західної Європи з

огляду на історичні обставини стали центрами розвитку арабської літератури. «Захід вже не є тим Заходом, яким був раніше. Після "бананових війн" арабська культура переїхала на Захід, наприклад до Парижа чи Лондона, зберігши властиві їй методи та устрій. Вона почала жити на Заході по-арабськи, а західний стиль життя не справив на неї радикального впливу, окрім деяких деталей».

"لم يعد الغرب غربا كما في الماضي. لقد انتقلت الثقافة العربية بعد الحروب البنانية إلى أماكن غربية، باريس و لندن، بآلياتها و مؤسساتها و صارت تعيش في الغرب بنسيج العربي. و الحياة الغربية لم يكن بهذا المعنى صارما، أو مختلفا إلا في تفاصيل المعينة." [2008, 4] حسام الدين محمد

Щодо сили впливу західної культури на ментальність арабів-емігрантів можна довго сперечатися, але можемо погодитися з Ар-Рахбі в тому, що діячі арабської літератури в еміграції насправді не втрачають своєї самобутності. На його думку, арабська еміграційна література має великі перспективи за рахунок синтезу східної та західної літературної спадщини. Цей процес поет розцінює як єдиний можливий на сьогодні шлях оновлення арабської літератури і не вбачає у ньому загрози втрати арабського колориту.

Подорожі залишають відчутний відбиток у поезії Сейфа Ар-Рахбі. Особливості місцевого повсякденного життя мають місце у творчості будь-якого автора, адже, на думку Сейфа Ар-Рахбі, "літературний твір не може мати такої готової форми, яка не пов'язана з повсякденним життям".

"..استحال النص جسدا جاهزا لا علاقة له بوجود اليومي."

[2008, 4] حسام الدين محمد

Але кожна подорож рано чи пізно добігає кінця. Поет усвідомлює свій обов'язок перед батьківщиною, а саме обов'язок культурно-цивілізаційний. Це не лише його поезія, а й просвітницька діяльність, якій він присвятив себе.

Серед його найвідоміших книг варто згадати такі:

"الجبال الأخضر" ("Зелені гори") – 1981 р.,

"رجل من ربع الخالي" ("Чоловік із Руб-аль-Халі") – 1994 р.,

"رأس المسافر" ("Голова мандрівника") – 1988 р.,

"قطارات بولاق" ("Потяги, що прямують до Булака") – 2007 р. та ін. (загалом понад 20 збірок).

Нижче розглянемо основні тематичні кола поезії Сейфа Ар-Рахбі. Такими є бать-

ківщина поета, образ жінки, природа, подорож. Можна сказати, що перераховані поняття є ключовими концептами поезії Сейфа Ар-Рахбі. Кожен з них має широку інтерпретацію у вимірах “загальнолюдського” та “регіонально-історичного”, поєднаних в особі поета.

1. Проблема “арабської батьківщини” у творчості Сейфа Ар-Рахбі

Проблематиці арабомовного регіону Сейф Ар-Рахбі присвятив низку статей, нарисів та віршів. При цьому проблематика арабського суспільства виступає як у ролі основної теми, так і у функції “тла”, на якому розгортається інша сцена. Зображення проблем “арабської батьківщини” у творчому доробку Сейфа Ар-Рахбі переплітається, наприклад, із пейзажними замальовками, особистими переживаннями автора, спогадами, зображенням звичаїв рідного краю тощо.

Проблема “арабської батьківщини” в поезії Сейфа Ар-Рахбі висвітлюється без показного оптимізму. Поет не висловлює симпатії до будь-якого політичного режиму. З його творів можна здогадатися, що він – прихильник лібералізму, але вказівок на конкретні імена та доктрини немає. Патріотизм для Сейфа Ар-Рахбі означає вірність рідній землі, її природі та людям. Любов до держави чи політичного режиму, який в ній існує, не вписується в концепцію патріотизму поета.

Поняття “арабської батьківщини” (الوطن العربي) є своєрідною самоназвою арабомовного регіону і позначає всі арабські країни як одну культурно-історичну єдність. В аналогічному контексті використовує його Ар-Рахбі. Для позначення своєї батьківщини у вужчому значенні цього слова, тобто власне Оману, поет вживає слова “моя країна” (بلدي), “мій берег” (ساحلي), “мій дім” (بيتي) та ін.

У ранній період творчості Сейфа Ар-Рахбі тематика батьківщини має відтінок більш романтичний. Цей відрізок життя поета насичений враженнями від перших подорожей до Європи, що відобразилися в його поезії у вигляді зіставлення двох просторів – арабського та європейського. Ланкою, що пов’язує їх між собою, є сам поет, його внутрішній світ. Зв’язок цей не є протистоянням Сходу і Заходу. Ар-Рахбі переживає ті самі “людські” почуття всюди, де б не був. Різняться лише їхній відтінок. Якщо в Аравії ранок зустрічає поета аро-

матом кави, криком портових торговців чи шелестом пальмового гілля, то в Європі це буде музика Моцарта або плескання води у венеціанських каналах.

У пізніший період тематика “арабської батьківщини” набуває дещо іншого звучання. Саме тут, у зображенні проблем арабської сучасності, найяскравіше виявляють себе концепти “регіонального” простору. Непідготованому читачеві непросто зрозуміти песимістичне, подекуди моторошне їхнє звучання в поезії Ар-Рахбі.

Торкаючись теми історії та сучасності арабського світу, поет не схильний до чіткого розмежування понять “арабської батьківщини” та власне рідного оманського села. У цьому контексті він частіше використовує назву “арабська батьківщина”. Війни та інші катаклізми, які переживають країни арабського регіону, поет сприймає як власну трагедію.

Адже та червона рідина,
що зафарбовує горизонти світу, –
Це моя кров
І пил, що засипає вікна Всесвіту, –
Це сліди моїх двох смертей
І мрій поколінь, що їх розірвала
на шматки дитяча смерть
І зруйнувала повинь.

إن هذه الحمرة التي تصبغ أفق العالم
هي دمي
إن هذا الغبار الذي يسد منافذ الكون.
ليس ذاك القادم من المريخ
إنه رفات موتاي
و أحلام أجيال مزقتها النكل
و دمّرها الطوفان.
[2007, 87] الرحبي

Кров усіх арабів – це кров і самого поета. Він один із них та сприймає трагедію свого народу як власну. “Сліди моїх двох смертей” – вказівка на духовну смерть: душа поета змінилася під впливом пережитого, і він уже не такий, яким був. Тобто попереднє внутрішнє “я” померло. Це одна з двох смертей. Інша – можливо, це майбутня фізична смерть поета, яка ще не настала, але він готовий віддати життя за батьківщину, і, можливо, саме таку смерть він собі заповідає.

Втрачена надія людства на краще майбутнє у творчості Сейфа Ар-Рахбі найяскравіше виражена в образі понівеченого Міста мрії. Замість того щоб хоча б наблизитися до омріяного квітучого міста, воно перетворюється на арену політичної боротьби, що без упину забирає життя його

мешканців: “Місто, куди привели тебе мрії та сни, живе процесіями нескінченних похоронів, обличчя його дітей через роки несуть відбиток страху... його земля вкрита слідами перехожих та повстань. Під світлянковими зливами – свіжий легкий вітерець і друзі, які, може, не повернуться живими”.

هذه هي المدينة الثانية أو الثالثة أو...
التي تسكنت بين بواباتها الكثيرة، و أزقتها المفعمة بالقدم
والثورات، تحت وابل أمطار الفجر والنسيم الطلق، مع
أصدقاء لم يعودوا أحياء ربما...
[الرحبي 2007, 92]

У зображенні зруйнованого міста як уособлення всіх бід, що несе війна, поет використовує експресивні вирази та порівняння, часом навіть незвично емоційні для невідомого читача. Наприклад:

“Ріки пересохли, як висихає кров на землі пророків та у знекровлених поранених жилах... У центрі цих руїн – шмати, що не можуть повернути тобі спогадів, які б допомогли тобі провести ніч так, щоб у ній було якнайменше жажів і руйнувань”.

الأنهار جفت كما تجف الدماء على أرض الرسالات،
وفي العروق المثخنة بغياياتها وجراحاتها...
ووسط هذه الخرائب والأشلاء لا تستطيع استعادة ذكرى
تسعفك على قضاء الليل بأقل كلفة من الكوايس و الدمار.
[الرحبي 2007, 92]

Поет натякає, що за іронією долі саме Свята Земля стала ареною нескінченних битв.

Головним джерелом творів, присвячених проблемам арабського суспільства, є особистий досвід автора в поєднанні з історичними фактами та літературною спадщиною арабів. Образи із традиційної арабської поезії влітають в контекст як зображення героїв, яких варто наслідувати. При цьому часто звучить нарікання, що давніх героїв не пам’ятають, а отже, нація приречена на забуття.

Контекстом більшості віршів є сучасність, у тому числі повсякденне життя та переживання поета. Сам він говорить, що головне джерело творчості – навколо нас. Це стосується і віршів, присвячених темі “арабської батьківщини”.

Вікно,
Перед тобою лише це вікно,
В якому пробігають діти,
Що прямують до нової війни.
Все видно в ньому, окрім обріїв,
Що впадуть тобі під ноги.

نافذة
ليس أمامك غير هذه النافذة
التي يطل منها الأطفال

نحو حربٍ جديدةٍ
غير هذا الأفق الذي يسقط
بين قدميك
مغميًا عليه
[الرحبي 2007, 54]

Більшість віршів Сейфа Ар-Рахбі на згадану тему є загалом емоційно насиченими. Майже кожна строфа містить експресивне порівняння.

У світоглядній концепції Ар-Рахбі найвищою цінністю є життя, тому в контексті проблем арабського суспільства поет у деяких віршах схильний розглядати війну як необхідність заради відродження, що настає після руйнації. Водночас поет висловлює жаль, що ціна його буває зависока.

2. Другим ключовим образом поезії Сейфа Ар-Рахбі є жінка

Вона постає в іпостасі, нетрадиційній для класичної лірики. Її постать різнопланова: друг із далекого дитинства, “найпоетичніше створіння”, загадкова постать, втрачене щастя. Названі риси жіночих образів тісно переплітаються в ліриці поета.

Сейф Ар-Рахбі часто повертається до питання дружби між чоловіком та жінкою. Поет у своїх віршах демонструє, що у стосунках протилежних статей межа між дружбою та коханням є хиткою, непевною. Дитяча дружба закінчується для поета з відходом дитинства. Цей мотив ностальгії є характерним для його віршів.

Сейф Ар-Рахбі відкрито засуджує приземлене трактування жіночої статі, притаманне консервативним суспільствам, у тому числі середовищу рідного Оману. У цьому полягає найцікавіший аспект регіонально-історичного виміру творчості Ар-Рахбі. Ліберальні погляди на роль жінки не були схвалені більшістю в суспільстві, де проживає поет. Це було однією із причин сприймати його як “дисидента”, хоч і шанованого як непересічного громадського діяча.

Вперше поет зіткнувся із приниженням жінки у власній родині, але там це сприймалося усіма як належне.

Сейф Ар-Рахбі не висуває політичних методів боротьби за розширення прав жінок. Свої погляди він висловлює в поезії та статтях.

Жінка, за словами Ар-Рахбі, є “найпоетичнішим створінням”. Вдячне ставлення до прекрасної статі поет пояснює не лише тим, що “жінка мене народила” [الرحبي 1999, 214]. Поет не погоджується із друго-

рядною роллю жінки, яку їй нав'язують релігії. Жінка – на думку Ар-Рахбі – істота вільна, самодостатня і сильна, без її підтримки не може обійтися “сильний” чоловік.

“Коли вона далеко, диктат її беззаперечний, а тим більше коли вона тут... Навіть наймужніші не намагаються заперечити цей факт”.

استبدادها مطلق في الغياب, أكثر منه في الحضور...
[الرحبي 1999, 214]

“Жінка – істота поетична і тілесна. Незважаючи на те що у деяких ситуаціях вона поводить нерозумно... Але чоловік... якщо вже він нікчемний та дурний, тоді бідолашна земля здригнеться від його невідгладства та огидності”.

المرأة حضور شاعري وجسد... حتى حين تكون غيبية
في أشياء كثيرة, أما الرجل... فحين يكون بليدا وغيبا, فستמיד
الأرضمن ثقله وقرفه.
[الرحبي 1999, 214]

Поет не може збагнути природу жінки в цілому – для нього вона така ж тасмнича, як навколишній світ: бачимо її прояви, але не можемо пізнати суті.

Час, коли я вперше тебе побачив,
Давно вже минув, сховався за пагорбами
Твоя краса була очевидною,
Та лишалась прихованою
Твоя темна сторона,
Що народжена із мрій
І так боїться вічності.

حين رأيتك لأول مرة
في الزمان الذي أضحي بعيدا
ومتواريا خلف الأكمات
كنت المرأة الجميلة الواضحة
لكن ما لم يكن واضحا
ذلك الجانب الغائم
المولود من رحم الرؤيا
والموصول برعب الأبدية
[الرحبي 2007, 68]

Сейф Ар-Рахбі не оспівує зовнішню красу жінки. У його віршах практично відсутні портретні замальовки жінок. У поодиноких описах краси жіночого силуету не говориться про його досконалість (і немає конкретних вказівок на “еталон” краси) – поет акцентує увагу на враженні, яке він справляє, а не на його формі.

Намагаюсь написати про жінку,
що пробігла однією з сусідніх вулиць
Намагаюсь сказати щось на зразок:
Її тіло спустилось з дев'ятого неба,
Легке, повітряне,
Мов сама пристрасть,
Що освітлює самотню ніч
Та її останні пригоди.

Тіло іде собі, забираючи з собою
таємницю своєї краси,
І залишає нас дивуватися,
Овіває нас буйними вітрами...

أحاول الكتابة عن امرأة قضت في الشوارع المجاورة
أحاول القول مثلا:
الجسد ينزل من الدور التاسع
خفيفا مرحا كأنه في نزهة غرام
مضيئا وحشة الليل
بمغامرته الأخيرة
الجسد يذهب مع أسرار جماله
ويتركنا في الحيرة
تعصف بنا رياح هوجاء...
[الرحبي 2004, 156]

В образах, за допомогою яких поет виражає певні сторони сутності жінки, звучать ноти ностальгії та мрій про неவிбаглице людське щастя. Для здійснення бажань, на думку поета, потрібно небагато – достатньо припинити ворожнечу між людьми, для якої зазвичай немає вагомих підстав. Сейф Ар-Рахбі не намагається переробити світ і не закликає до цього, натомість радіє коротким епізодам того, що може охопити поняття “щастя”.

3. Пейзажна лірика та нариси складають вагому частину творчого доробку Сейфа Ар-Рахбі

У його пейзажних картинах, на перший погляд, зображена лише природа як така. Однак глибший аналіз показав, що власне зображення природи зустрічається у поета нечасто, здебільшого пейзажна тема є “тлом” для висвітлення іншого питання. Пейзажні нариси Сейфа Ар-Рахбі охоплюють широке коло проблем: від ліричних, суспільних, історичних до морально-філософських.

“Фонове” зображення природи є характерним для класичної арабської поезії, воно виконувало, як правило, функцію “вступу” до головної теми твору. Вплив цієї традиції спостерігається в поезії Сейфа Ар-Рахбі. Його зв'язок із традицією виявляється не лише у структурі вірша, але і в системі образів.

Зображення пустелі є продовженням давньоарабської традиції. “Де б я не був, усюди ношу пустелю з собою”, як говорить сам автор. Він – чоловік із пустелі, з Руб-аль-Халі. Пустеля як концепт суто “регіональний” так чи інакше пов'язана з усім колом тем, яких він торкається: від особистих переживань до проблем суспільства загалом.

Пустеля як єдине ціле є відображенням внутрішнього світу поета. Якщо розкласти

це поняття, то отримаємо образи ночі, зірок, пісків, дощу, самотності, натхнення, нескінченності, пам'яті, естафети поколінь тощо. Інша група образів – це мешканці пустелі: верблюд, вовк, лисиця, змія і сама людина. Образи тварин уособлюють типи людських характерів та явища повсякденного життя. Тварини виступають частиною метафор із традиційним сприйняттям їхніх характеристик. Верблюд та осел – працелюбні, витривалі, найнадійніші та вірні друзі в пустелі. Хитра, але виснажена і змучена спрагою лисиця тихо крадеться поміж пісків, сподіваючись щось вполювати, і не здається до останнього. Вона уособлює волю до життя, винахідливість, хитрість. Вовк – завжди сам по собі, сміливий, але сумний. (Поет найчастіше ототожнює себе саме з вовком).

У вторинній ролі пустеля фігурує у зображеннях батьківщини поета (власний зачарований світ, населений духами попередніх поколінь, спогади про дитинство і батьківський дім, тварини-друзі, зірки і планети) та її нагальних проблем, ліриці, картинах на різноманітну тематику.

Нижче наведемо приклад комплексного зображення кількох концептів. У цитованому нижче уривку Ар-Рахбі використовує пейзажну тему як вступ до нарису про жінку. Знову маємо тут справу з виміром “регіональним”. Змалювання природи узбережжя Перської затоки готує читача до висвітлення проблеми жінки в цьому ж регіоні.

“Вечорами, під час звичних прогулянок берегом моря, часто розмірковую... в уяві вимальовуються хаотичні силуети нездійснених мрій... а може, подорожей та спогадів.

Такими вечорами, коли на узбережжі Хиль, що широко простягло свій піщано-морський краєвид, збентеженому погляду нема на чому затриматись... з'являється гора Аль-Фахль, чий дух стукає у двері фантазії... з нашого далекого дитинства.

Саме тоді, через самотність та море... і сонце, що хилиться до заходу, речі та думки відображаються, ніби народжуються знову, коли людина намагається відновити їх у своїй пам'яті та уяві, зі страху, що їх зітре забуття.

Аж раптом із глибини цього вечора виривається жінка, на чолі каравану, що схилився від болю під тягарем. Вона – наче таємниця, що долає розлуку. У такій атмосфері зникає саме зникнення.

Коли вона далеко, диктат її беззаперечний, а тим більше коли вона тут... Навіть наймужніші не намагаються заперечити цей факт.

Ми вічно співатимемо серенади під її вікном”.

في المساءات وضمن تجوالي الاعتيادي على شاطئ البحر. هذا التجوال المليء بالهواجس... و رسم الملامح المشوشة للرغبات المستحيلة... ربما وللأسفار والذكريات. في هذه المساءات التي غالباً ما تكون في شاطئ "الحيل" الذي المضطرب... بجبل "الفحل" الضارب بخيال من أشباحه في طفولتنا البعيدة. في هذه الأثناء من الوحدة و البحر... والشمس الغاربة. تتراءى الأشياء والأفكار فيما يشبه الولادات المتجددة... أو التي يحاول الكائن أن يجددها في ذاكرته و خياله... خوفاً من النسيان الصاعق. تبتئق المرأة من عمق هذا المساء متقدمة هذا الموكب المتقل بأمله كأنها السر الذي يرفض الابتعاد... في مثل هذه المناخات و يرفض الزوال. استبدادها مطلق في الغياب أكثر منه في الحضور... فلا تحاول الكبرياء الرجولي الفارغ نكران ذلك. نحن الأسرى الأبديين لشباكها العذبة. [الرحبي 1999, 214]

Творчий світ Сейфа Ар-Рахбі не обмежується розглянутим вище колом питань. Ми спробували виокремити та охарактеризувати ключову тематику його поезії та прози. Перспективу продовження роботи над дослідженням творчості Сейфа Ар-Рахбі ми вбачаємо у здійсненні глибшого аналізу ідіостилу поета, перекладі оригінальних творів українською мовою, а також розширенні спектра досліджень сучасної літератури країн Перської затоки.

ЛІТЕРАТУРА

1. الرحبي, سيف. رجل من ربع الخالي. بيروت, 1993.
2. الرحبي, سيف. رأس المسافر. دار البيضاء, 1988.
3. الرحبي, سيف. حوار الأمكنة والوجوه. مسقط, 1999.
4. الرحبي, سيف. نشيد الأعمى. بيروت, 2008.
5. الرحبي, سيف. قطارات بولاق الذكرور. كولونيا, 2007.
6. الرحبي, سيف. سألقى التحية على قراصنة ينتظرون الإعصار. بيروت, 2007.
7. الرحبي, سيف. مقبرة السلالة. كولونيا, 2003.
8. الرحبي, سيف. الصيد قب الظلام. كولونيا, 2004.
9. الرحبي, سيف. الجندي الذي رأى الطائر في نومه. كولونيا, 1999.

10. الرحبي , سيف. نورية الجنون. دمشق, 1981.
11. الرحبي , سيف. الجبال الأخضر. دمشق, 1981.
12. الرحبي , سيف. الأجراس القاطية. باريس, 1984.
13. الرحبي , سيف. ذاكرة الشتات. بيروت, 1991.
14. الرحبي , سيف. منازل الخطوة الأولى. مسقط, 1993.
15. الرحبي , سيف. مدينة واحدة لا تكفي. رأس المسافر. الجزائر, 1986.
16. الرحبي , سيف. قوس قزح الصحراء. كولونيا, 2003.
17. الرحبي , سيف. أرق الصحراء. بيروت, 1996.
18. الرحبي , سيف. يد في آخر العالم. دمشق, 1998.
19. الرحبي , سيف. معجم الجحيم. القاهرة, 1996.
20. الرحبي , سيف. جبال شعر. بيروت, 1996.
21. بوهية إبراهيم. ديوان "رأس المسافر" لسيف الرحبي دراسة في عتبة العنوان. 1999.
22. حسام الدين محمد. حوار مع سيف الرحبي. لندن, 2008.
23. حسام الدين محمد. الشاعر العماني سيف الرحبي عن سيرة الطفولة والشعر. لندن, 2008.
24. العمري, فهد سالم. ترجمة سيف الرحبي الشعرية عبر ديوانه "رأس المسافر". الرباط, 1991.
25. مجلة "نزوى" رقم 53. مسقط, 2008.
26. الحجري, حميد عامر. الصورة في شعر سيف الرحبي. مسقط, 2007.
27. alrahbi.info/pages